

TÜRK-YUNAN MÜBADELESİ

Ahmet Erdem SEDEF*

Kelime anlamı “değişim, değiş tokuş” olan mübadele Türk tarihine, 30 Ocak 1923 tarihinde Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan anlaşma ile girmiştir. İmzalanan bu anlaşma sonucunda Türkiye topraklarında yaşayan Rumlarla, Yunanistan toprakların da yaşayan Müslümanlar zorunlu göçe tabi tutulmuşlardır.

18. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetiminden çıkan topraklardaki sivil halk, sürekli savaşlar nedeniyle doğdukları toprakları kitleler halinde terk etmek zorunda kalmıştır. 1821 Mora Ayaklanması, 1853-1856 Kırım Savaşı, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi), 1896-1897 Girit Ayaklanmaları, 1912-1913 Balkan Savaşları, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı, 1919-1922 Türk-Yunan Savaşı sonucu meydana gelen kitlesel göçler, belleklerde derin izler bırakmıştır. Bu kitlesel göçlerin en önemlilerinden birisi hiç kuşkusuz 30 Ocak 1923 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Yunanistan Hükümeti arasında Lozan'da imzalanan Nüfus Mübadelesi Sözleşmesi ile gerçekleşen zorunlu göç uygulamasıdır.

Osmanlı İmparatorluğu içinde yaşayan Hıristiyan azınlıklardan biri olan Rumlar, 19. yüzyılda başlayan bağımsızlık hareketlerinden etkilenerek, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı ayaklanmışlar ve Yunanistan 1830'lardan itibaren sürekli olarak Osmanlı aleyhine genişlemeye başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı öncesinde Yunanistan'ın Sisam Adası ihtilalcilerinden olup Osmanlı Devleti tarafından idama mahkum edilmiş olan Sofilisler, Yunanistan İdarecilerin Yunan Makedonyasına Vali olarak atayıp zulümlerini sistematik bir hâle getirmeleri yüzünden Makedonya'dan Osmanlı topraklarına göç artarak devam etmekteydi. Gelen göçmenlerin perişanlığı sebebiyle İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin fiilen yönettiği hükümetler Yunanistan'a aynen karşılık vererek gayrimüslim unsurları göçe zorlamışlardı. Bu olay Osmanlı tarihinde ilk defa olmuştu. Osmanlı Devleti toprak kaybetmeye ve dolayısıyla göç almaya başladığından bu yana ilk olarak fiili bir tedbir alıyor ve Trakya, Ege Rumlarının göçünü el altından teşvik edip bölgeye Makedonya'dan gelen Müslüman muhacirleri yerleştiriyordu. Oysa Yunanistan açısından bu bölgede yaşayan Rumların zengin, kültürlü ve üst tabakadan olması bu yapının sürmesi, Makedonya'daki çiftçi Türklerin varlığını sürdürmelerinden daha büyük önem arz ediyordu. Çünkü Yunanistan, Rumların bulunduğu Ege Bölgesi'ni ileride ele geçirmek fikrindeydi. Osmanlı'nın ise tekrar Makedonya'ya dönmesi pek mümkün görünmemekteydi.[3]

Rum muhacirlerin göçlerinin teşviki ise Yunanistan ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerin gerginliği veya yumuşamasına göre bazen artıyor, bazen durduruluyor ve böylece diplomatik sahada Yunanistan'a karşı bir tehdit unsuru olarak kullanılıyordu. Aslında Rumların göç ettirilerek yerlerine Müslüman muhacirleri İskân politikası, artarak devam eden ve gözünü Anadolu kıyılarına diken Yunan büyümesine karşı alınmış mecburi bir tedbirdi.

Bu arada devletin Ege ve Trakya'daki Rum nüfusu göç ettirmeyi bir siyaset olarak belirlemesi bazı problemleri beraberinde getirmiştir. Rum ahalinin tarım ve sanayinin birçok

---

* Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Birinci Sınıf Öğrencisi

alanında çok önemli rolleri vardır. Rum göçüyle devletin ekonomisinde önemli bir kayıp söz konusu olmuştur. Bunun tespitini yapan hükümet bu meseleye karşı bazı tedbirler almak istemiştir. Bununla ilgili Aydın vilayeti ve Kala-i Sultaniye Mutasarrıflığına bir telgraf gönderilmiştir. Bu telgrafta vilayet, kasaba ve köylerden göç eden Rumların meslekleri, sayıları, ne tür tarım veya sanayi işleriyle uğraştıkları ve bunların yerlerine kısmen ne kadar muhacir yerleştirildiği ve bunların kalıcı olup olamayacağına ayrıntılı bir şekilde bildirilmesi isteniyordu. Birinci Dünya Savaşı yıllarında seferberlik ilanından sonra Osmanlı kıyı bölgelerindeki Rumların devlet aleyhinde düşman harp gemileri ve denizaltılarına rehberlik ve casusluk etmeleri üzerine zorunlu göçten başka bir yol kalmamıştır.

Türk-Yunan ‘nüfus mübadelesi’, Lozan Konferansı’nda Türkiye ve Yunanistan arasındaki öncelikli sorunlardan birisi olmuş ve 30 Ocak 1923 yılında, Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan ‘Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol’ün imzalanmasıyla çözüme kavuşturulmuştur. Sözleşmenin 1. Maddesi uyarınca, Türkiye’de bulunan Ortodoks Rumlarla, Yunanistan’da bulunan Müslüman Yunan uyrukları, 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren zorunlu göçe tabi tutulacaklar ve göç edenler Türk ve Yunan makamlarının izni olmadıkça geldikleri ülkelere yerleşmek amacıyla geri dönemeyeceklerdi. Bu sözleşme uyarınca, yaklaşık olarak 350.000 Müslüman Türk ve 200.000 Hıristiyan Rum zorunlu göçe tabi tutulmuşlardır.

KAYNAKÇA

Ağanoğlu H. Yıldırım, Balkanların Makus Tarihi: Göç

Bozdağlıoğlu Yücel, Türk-Yunan Nüfus Mücadelesi ve Sonuçları

<http://www.mubadelemuzesi.net/mubadele.aspx>